

strijdigheid, op een ander gebied, was ook Napoléon's tijdperk. Wij hebben gezien hoe hij van aanleg, versterkt door opvoeding en de levenslange lectuur der Fransche moralisten van de voorgaande eeuwen, een kenner was van de drijfveeren van het menschelijk hart als geen andere voor hem. Zijn gansche leven was één geniale zelfontleding en ontleding der menschen, en dit gedaan met het gebaar en den hartbeklemmenden blik van den meest onontroerden doch feilloozen chirurg, feilloos schijnbaar juist door deze onontroerdheid. Welk een stokking en verlamming van levenskracht moest daardoor ontstaan! Overal rond hem, van Constant tot Baudelaire, ziet men in de Fransche litteratuur deze verlamming van daadkracht en hoort men de zuchten der wanhoop en der moedeloosheid. Wie te zeer alle gevoelens tot in hun donkerste wortels ontleedt, is verloren voor het leven. Hij keert zich af van alles, omdat in alle dingen kwaad schuilt, hij wordt Christen als Pascal, Romanticus als Baudelaire, scepticus als Alfred de Vigny. Maar Stendhal wist het geheim, om deze ijzeren wet te ontkomen, en hij was de eenige. Hij maakt oorlogen mede, en is de eerste geweest, die de kleine afstootende werkelijkheid ervan heeft uitgesproken. Maar toch geeft hij zich over aan de vervoering en de bedwelming van het schoone gevaar. Hij vereert de schoonheid van de daad, en kent haar zelve. Hij die iedere illusie verstoort, geeft zich hartstochtelijk, blind en kinderlijk zelfs, ontroerend kinderlijk aan iedere illusie die hij in zijn leven ontmoet. Een vaderlandsche leuze, een blik van een vrouw die hem morgen bedriegen zou, een groote daad die hij aanschouwt, maakten hem sprakeloos van geluk. Alvorens hij de kleine kern ervan onthullen kon of zelfs onthullen wilde. En deze geestdrift was zuiver. Hij drong zich haar niet op, gelijk zijn navolgers en geestverwanten, hij bedroog zich niet willens en wetens, gelijk de latere Barrès en Bourget, die aan de vaderlandsche leuzen leven wilden geven zonder er zelf aan te gelooven. Het is

zijn Espagnolisme, waarvan wij hiervoren reeds gewaagden, het vermogen om zich door de schoone illusie des levens te laten ontroeren. En meer nog: de man die alle elementen in zich droeg, welke het levensgevoel en het levensgeluk tot in den wortel ondergraven moesten, was een der grootste genietters des levens. Iedere schoone sensatie vond zijne „sensibilité frémissante” bereid. Hij stond geheel open voor het leven. De drang naar geluk was de drang van zijn gansche leven, en alle geluk is kinderlijkheid: dus bleef Stendhal zijn gansche leven als het kind en de jongeling die bij iedere wending van den weg „het goddelijke onverwachte”, — la divine imprévue — verwacht. Geen duister morgen en geen pijnlijk gisteren konden hem beletten in den dag zelf de bloem van het geluk te plukken waar hij haar vond. Geen berekening, geen doorzicht, geen snijdend wantrouwen beletten hem, zich als een kind aan liefde en vriendschap over te geven, wanneer het oogenblik gekomen was van liefde of vriendschap. Ook hiervoor had hij zijn geliefkoosd woord. Met aanbiddelijke orbeschaamdheid noemt hij het zijn „Beylisme”. Dit Beylisme is anders niet, dan de overgave aan het genot van het oogenblik, zonder een enkele terughouding van geest of ziel, en daarbij de voortdurende drang naar het nieuwe, naar de nieuwe en ongekende sensatie. Alle zijn tijdgenooten hadden deze drang naar de nieuwe aandoening, doch hun aller conclusie was het woord van den Prediker. Zij waren onmachtig om het oogenblik te genieten, hun geest verstoorde de oogenblikkelijke illusie. Dat Stendhal de eenige onder hen was, die deze macht behouden had, het is voor geen gering deel ook dank zij den tijd van heftig geluk en tragische werkelijkheid waarin hij man geworden was, het Napoléontische tijdvak. In dien tijd leefde de menschheid heviger. Het leven liet geen aarzeling toe, wat zich aanbod, moest gegrepen worden, alvorens het te laat was. In het leger was het de altijd-durende onzekerheid van den veldslag, de